

૧૮૦૫

સંસારોપયોગી સાર સંગ્રહ.

રચનાર,

ગોરજી લક્ષ્મીવીર અભયવીરજી

તેને શુદ્ધ કરી

છપાવનાર,

મગનલાલ પ્રતાપચંદ્ર ઝવેરી.

દોહરો.

॥ જંબૂકેપણબુદ્ધિથી વશકોધોહરિજેમ ॥

॥ આપૂસ્તકધીબુદ્ધિગણ મલસેસત્વરતેમ ॥

મુંબઈ,

વર્તમાન પ્રેસમાં છાપ્યો છે.

સંવત ૧૯૩૮.

સને ૧૮૮૨.

કિંમત અઢી આના.

૧૭૦૫

(આમ્મિ ચોપડી સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં ઐસક
પ્રમાણિ સરકારમાં રેજિસ્ટર કરાવી છે.)

પ્રસ્તાવના.

આ ચોપડીનું નામ સંસારોપયોગી સાર સંગ્રહ રાખ્યું છે તેનું એ કારણ છે કે આ ચોપડીમાં વિદ્યાનું ઉત્તેજન સંખંધી કવિતાઓ તથા વ્યાપાર સંખંધી થોડો સાર દર્શાવેલા તે સંખંધી તથા કેટલી વસ્તુનો વિચાર ન કરવો તે સંખંધી તથા કંઈ મહિને કંઈ રૂઠું જાણવી તે સંખંધી તથા કંઈ રૂઠું કંઈ ભોજન કરવું તે સંખંધી તથા પુરુષના ખતિય સંખંધી પુરુષના સોલ શૃંગાર સંખંધી એટલી કવિતાઓએ અને સંસારમાં મનુષ્ય પોતાના દુર્ગુણ ત્યાગ કરી શીનિતીથી વર્તવું તે સંખંધી રાજ્યનિતિચાલુક્યા કયનો સાર લઈ તથા ખીજપણુ અંથમાંનો જોઈતો સાર લઈ તથા અનુભવિત તથા વિદ્યજનોના પવિત્ર મુખથી અવણુ કરેલા નિતિના બોલ સંખ્યાથી ઉપર આ ચોપડીમાં રાખ્યાં છે માટે જે મનુષ્ય પોતાની બુદ્ધિને વધારવા આહતા હોય તે સજ્જનેષ એ આ ચોપડીનો સાર વાંચવાને અવશ્ય ગ્રહણ કરવી અને છેવટે હું (રચનાર), દુકમાં ઝોટલુંજ કહું છું કે આ ચોપડી લઈ તેને એક ધ્યાનથી વાંચી તદ્દનંતર એમાં લખેલા વિચાર પોતાના મગજમાં જો ઠરાવશે અને એ નિતિએ વર્તશે તો એમ જાણું છું કે તે મનુષ્ય બહુ કરી પોતાનું બિચાર ઉલટું ન છતાં સંસારમાં દરેકની કાર્યમાં અપયશ નુકશાન તથા દુઃખ ન પામતાં સુખ, સુક્રીતી, લાભ, અવશ્ય કરી પામશે એવી હું આશા રાખું છું માટે બુદ્ધિ આહતાર પુરૂષે આ ચોપડી અવશ્ય ખરીદ કરવી.

સંસારોપયોગી સાર સંગ્રહ.

વિદ્યા સંબંધી.

મોતિદામ છંદ,

ભણો ભવભાવટ ભંજણ હાર, મનોહર માન મહા સુખકાર,
તજો વ્યસનો, વલિ દૂષ્ટ વિચાર, વલિ દમનો, સહુ કામવિકાર.
નથી કદિ મૂર્ખપણા, થકિ સાર, ટકેલણ શેર, થશો નિરધાર,
બહુ દુઃખ પામિ, ગણાઇ ગમાર, જશે સધલો, ધુલમાં અવતાર
જીએ નિઃકુલ વિષે શુભસાન, બણિ કરો મેલવિને અતિમાન,
બહુ સુખીયા થઇ, ભોગવિ રાજ, મતીધરિ શીઘ્ર કરે, શુભકાજ.
કરી મનમાં શુભ એહ વિચાર, બણી ગણિ પાંડિત, થઈ નિરધાર
વરીયશ લક્ષિમ, તજી મદમાન, કરો શુભસૂત, સુધારસપાન.

તોટક છંદ.

તનસુંદરને વલિ રૂપ બહુ,
ધનરાજ સહિત, મણે સધલું;
રૂપવંતિ વધૂ સુત તે જિનયો,
વલિ માતપિતા અતિ હેતમયી. ૧.
હય વેગયિ વાણ, જીતે પલમાં,
ગજરાજ ધુમે મદના બલમાં;
રથ ધુધરીએ અતિ શબ્દ કરે,
વૃષધુગમજ કેશરિ માન હરે. ૨.

વલિ દાસધણા વિનતી વિનવે,
 શુભ નાટક નાટકિયા બજવે;
 જગમાં સહુ સત્વર એહમલે,
 નહિ દૂર્લભ જે શ્રુત, શીઘ્ર મલે. ૩.
 ગણિ એમ ઉરે બણી ખાલજનો,
 વલિ દૂર કરે કુમતી વ્યસનો;
 ચલ વરતુ ગણી સહુ અંતરમાં,
 સુત લક્ષ્મિ ધરે વિનવે ઉરમાં. ૪.

ભુજંગી છંદ.

બણોને સહુ ખાલકો જ્ઞાન મારું,
 તજો દોપનું પોટકું જે નકારું.
 તજી પાન મીઠું કદી દૂધ કોઇ,
 પિયે ઝરતો બાણજો મૂર્ખ જોઈ. ૧.
 નથી વિશ્વમાં સુખઃ અમાનિયોને,
 કુભાંડી કુમાર્ગી અભીમાનિયોને-
 વલી માન સત્કાર કોઇ ન આપે,
 સહુ વાક્ય તેના હસીને ઉઠાપે. ૨.
 નહી મજજનોની સભામાં હિંમ્મોપે,
 કરે ખુબ હાંસી સહુ નીત્ય ચોંપે.
 નહિ જ્ઞાન વીના દિગ્ધે કોઇ કન્યા,
 ખરે બાણજો જ્ઞાનિઓનેજ ધન્યા. ૩.
 થશે માન વિશ્વ થશે દુઃખ હાંણી,
 વસ કિર્તિને સુંદરી રૂપ ખાણી.
 મહા મદગુણી જ્ઞાન લક્ષ્મી વધારી,
 બણો ખાલકો ચિત્તમાં હર્ષ ધારી, ૪.

ચોપાયા છંદ.

યથ સુંદર સુખ આહે ઉરમાં, જે દુનિયામાં પ્રાણી,
તો દુરગુણને દુર કરીને, માન ભણો હિત આંણી.
માન વિના નર કિંશુક તેના, ફલ સરીખા ગણાશે,
અંતે તે બહુ દુઃખને પામી, નિશ્ચય કુખિયો થાશે.—૧.

અંધ સમો નર અસાની છે, માની લોચન વંતો,
પ્રાંછ વલિ વીષાણુ વિનાનો, તેહ પથુ શોભતો.
એમ ગણી અતી હર્ષ ધરીને, માન વધારે કીજે,
તો જગમાં સુખ લક્ષ્મી પામી, સાન સુધારસ પીજે—૨

નારાયણ છંદ.

દિવે સુરૂપ વિશ્વમાં યુણો કરી જરૂર તે,
સુકૂલ શોભશે અતિ અનીતિ સર્વ ચુર તે.
રહે સું નીતિ યુણતો ધણું કરી ભણેલમાં,
ભણી કરિ કરોજ સઘ્ય નામ તો, ઠરેલમાં.
કદાપિ વર્ષ શો થયાં નહી નવાઘ જાણવી,
ભણી અનેક શાસ્ત્ર કીર્તિ વીધમાં જમાવવી.
ગનાવ દોષ દૂર સર્વ ચિતના ઉમંગથી,
વિવીધ લક્ષિમ પામશેજ શ્રૂતના પ્રસંગથી.

(વિધીના કામછે કેવાં દીએ દુઃખ ધાટકી થઇને—એ રાહ.)

વિદ્યા ભણો બાલકો સારી તજો તમે ચાલ નકારી.—૨૬.

વિદ્યાવંત વિશ્વમાં પ્રાણી કહેવાસે તેહ, ખરે માનિ,
વદ્યા સુખ મંદિર નિશાણી વિદ્યા વિના સુખનિ હાણી—૧.

વિદ્યા રૂપ છે કુરૂપીનું આભુસણ છે સુરૂપીનું,
 વિદ્યાથી ભૂપ શિર નામે વિદ્યાથી કિર્તિ બહુ જામે.—૨.
 ધરે વલિ ગુણ બહુ સારા તજે ઉનમાર્ગ નહારા.
 કરે વલિ સંપ સુધારા ત્યારે સહુને થશે પ્યારા.—૩.
 તજી કલેશ દોષ ઉનમાંદો કરે નહિ ગર્વના વિવાદો.
 કરે એક સંગ્રહ વિદ્યાનો ખરું તત્વમાન છે જાણો.—૪.
 માટે સહુ બાલકો માહારી ધરે સિક્ષા અતિ સારી,
 બણે વિદ્યા ગુણો ધારી થશે યથ લક્ષ્મી બંડારી—૫.

ઈંદર સભાની રાહ.

સુણજો સહુ બાલકો તમે, એક માહારી વાત,
 વિદ્યા બણે તેથી તમે થાશે બહુ વિખ્યાત.—૧.
 પેહેલા બાલકો તે સહુ કરતા વિદ્યાભ્યાસ,
 કૃપ રૂડા આચરીને, કરતા યથ પ્રકાશ.—૨.
 કલાબહો તેર શિખી, બહુ થતા વિદ્વાન,
 રાજ્યા દિક સુખ પામિ, રાજ્યા અમર નામ.—૩
 તેવા સુખને જોઈ છે તો, બણે ખુબ સાન,
 મુર્ખપણું દુર કરી, મેલવો અતિ માન.—૪.
 ગુપ દ્રવ્ય માન કહું, માન સુખ નીદાન.
 લક્ષ્મી અને માન માંહે, માન છે પ્રધાન.—૫.

કહું સું નસીબે દુખીયો કીધો છે-એ રાહ.

માન બણે સહુ બાલકો રંગે, વશે નિરંતર શુભ નિતી સંગે,
 તપ જપ કીરીયા ધર્મ પોતાનો, માન વિના નહી શોભે એ કંગે.

માન સત્કાર પછસો ને કન્યા, દેશે નહિ કોઈ ચિતના ઉમંગે.
 શું થયું ચક્ર વર્તી પદ પામે, માન ધર્યું નથિ જોતીજ અંગે.
 મોટે ભણો મહુ માનને પ્રેમે, રમવું હોએ જો મુગતિ ઉછંગે.
 માનથી પામસો સુખવણિ લક્ષ્મી, જગમાં પુજા સો અતિ ઉછરંગે

સુણો સુગુણ બાલ તજી સર્વ બ્યાલ,
 બણો નીત્ય કાલ થઈ એક તાલ,
 અધનામી બાલ નમસે ભુપાલ.—સુણો.

વેપાર વીશે.

મનહર છંદ.

સુણો મહુ સારિ વાત, ધારિને વિચારી દૈયે,
 થવું જો વ્યપારિ હાય ભારિ જસ લઈને.
 કરવો વ્યપાર પુંજી અરધ સમારનાહી,
 ધરવો અવાર લોભ લોભી બહુ થઈને.
 રાખવો હીસાખ સર્વ તજીને કપટ ગર્વ,
 કરો ન પિશાસધાત કુડીઆસ દઈને,
 હાય જો લક્ષ્મીનિ આસ તો તજી કુબુદ્ધિ પાસ.
 નિચ કામે અરચો ન કદી એક પછને.
 આખર ધરાવી દ્રવ્ય પારકું આછિ તું લવિ,
 આપવું કમાવિ સર્વ તેનું બ્યાજ મુકતે.
 હાય જો લેનારનાગો, નીજ આખરિયિ ભાગો,
 લેવું તેની પાસે દ્રવ્ય સર્વ બ્યાજ મુકતે.

એમ કરિ યથ રૂડા, વિશ્વમાં જમાવી ખુળ,
મણાશે અપારિનીજ અપયથ કુંકતે.
લક્ષ્મીથી સુખીજ થાસો જગમાં રૂડા ગવાશે,
પ્રભુનિ ભક્તિથી જાશે વૈકુંઠ અચુકતે.

પ્રીતી ન કરવા વીશે.

મહાદીપ છંદ.

અગ્નિ ભૂપયોગિ નીર, વૈરિ સર્પ નારી
ચોરનીચ કપટિ કુટ, મધ્યપી જુગારી
હોધિ લોભિ સર્વ વીષ, મૃગિ શહસ્ત્રધારી
મુર્ખમાનિ ને પ્રવાસિ, વલ્લિક ધૂર્તપારી
વૃક્ષ કેશ હિત હોય, દ્રષ્ટિ નીચ જેન્હી
પ્રીતિ ભૂલથીજ કોઇ, કરજો નહિ એન્હી
છાંડિને વિશ્વાસ કુર, ચેતતાજ રેયે
તોજ સુખ લક્ષિમ પામી, સુખિયાજ થયે

રૂઠ ઉચ્ચતભોજન વિશે તોટક છંદ.

સુણજો મહુ વાત રૂડા પુરૂષો,
રૂઠ શોભિત ભોજન નો કરશે;
થરિરે વલિ રાગ રહીત થશે,
રૂપકાન્તિ થકી અધિકા વધશે ૧
રૂઠ મેધનિ હોયતો લુણ ભલુ,
હિમમાં પપ ધેનું તણુ સગલું,
રૂઠ શારદિએ જલ પાન કરો;
રૂઠ ઉણુ વિશે ગુડ ચિત ધરો. ૨

ધૂત પાન વસંત વિશે સજનો,
શિશિરે સુખદાઇ ખટાસ ભણો.
વરતે રિતઐહવિ જોહ સદા;
કુખ દોહ ગતે નલહેજ કદા,

૩

રૂપ વીરો.

ગીતી છંદ.

સુગુણી સુણજો સર્વે પ્રખંધ રૂપનો વડુ બહુ સારો,
એવ અને વૈશાખે, વસંત રૂપ તેવિ બુધ મનધારો.—૧
જોટ વલિ આપાદે, શ્રીમ રૂપને ગણો સુધીધ ૨ ને,
થાવણુ ને બાદરવો વર્ષારૂપ તે બણો મતી વરીને.— ૨
અસો કાર્તિક માસે, શરદ રૂપે સદાય સુખકારી,
મૃગસર પોસ મહીને, હેમંત રૂપ તે કહો સુમતિ ધારી— ૩
શિશિર રૂપ સુખદાઇ, માધ ને કાચુણ ગણોજ સુરંગી,
રૂપ જાણિ ઐ રીતે, ગુણ ગણુ લેવા યજો વિબુધ સંગી-૪

ખત્રીસ લક્ષણુ વીરો.

એક વચન, એક ખાણુ, એક પતિ, વ્રતછે જોહનું,
એદેશી લક્ષણુ ખત્રીસ લક્ષ કહું સાંભણો માહરા સજનો.
તે મલવા ઉદ્યોગ કરો, એક પ્રભુના ભજનો,
છત્ર પપતે આપ, વલિ રથ સુંદર રાજે,
કછપ અંકુશ વલિ, વાપીકા સુંદર છાજે.
રવસ્તીક તોરણ હરી, સરોવર વૃક્ષ સુરંગા,
સંખચક્ર ગભરાજ, વારીનિધી કલશો અંગા.

સ્વર્ગસરિખા ધામમત્સ, યવ નેચૂપ સારૌ,
યશ સ્થંભ રથુભ, વલિક મંડલ લાગે ખ્યોરૌ.

અડી આમર વલિ, આરીસો ને શુંભનદિ,
દ્યજ લક્ષ્મિ કુલમાલ, મયૂરતોછે આનદિ.

કરતલ માંહે હોય, લક્ષણો વનિશ એહવાં,
પુન્યપંત નરતેહ, જગતમાં સુખિયા કેહેવા.

પુરૂષના શોળ સૃણુગાર.

ક્ષોરમજન યુગ્મિ વસ્ત્રને વલિ ભાલ તિલક સુખકાર,
ગાત્ર સુગંધી અર્ચના મોલી કુંડલ સાર—૧.

વિંટી જોડા ખડ્ગને વલિ શુભ કંકણ છૂરી અંગ,
વિદ્યા વિનય સુશિલને તાંબુલતોજ સુરંગ.—૨

અથ સર્વપયોગી નીતી.

હરેકમ્પી શુભ કાર્ય કરતાં વીલંબ ન કરવો.

હરેક પણ કાર્ય અતીશે વર્જવું.

મતલબ વીગર લવારૌ નકરવો.

માની થઇને ગર્વ કરવો નહીં

ચાલતાં સુખી ક્ષમા ધારણ કરવી.

ઘરનું યુજ કોઇને કહેવું નહીં.

સ્ત્રી તથા પુત્રની કુચાલ કોઇને કહેવી નહીં.

મીત્રથી કાંઈપણ અંતર રાખવો નહીં.

કુમીતનો વિશ્વાસ ન કરવો.

પ્રેમ રાખનારી સ્ત્રીનાં પણ વિશ્વાસ ન કરવો.
 હાથી થકી એકશો હાથ વેગલા રહેવું.
 ગોડા થકી એક હજાર હાથ વેગલા રહેવું.
 મૃંગી પશુથી દશ હાથ વેગલું રહેવું.
 જ્યાં વૈરી ઘણા તે સ્થાનક તથા દેશ વર્જવો.
 હરેકપી કાર્ય વીચારીને કરવું.
 કામ વીના અવસર ગમાવવો નહીં.
 અવસર એલખી કાર્ય કરવું.
 સ્ત્રી પુત્ર તથા દાસ પ્રમુખના અથવા એલાના પણ તે
 દેખતાં પોતે વખાણ કરવા નહીં.
 માત પીતા ગુરુ તથા મોટા પુરૂષનો વીનય ચુકવો નહીં
 અને સામું બોળવું નહીં.
 સ્ત્રીને ગુજની વાત કહેવી નહી.
 પાંચ વષ સુધી પુત્રને મારવો નહીં.
 દશ વર્ષ પર્યંત પુત્રને બણાવવો.
 કામ પુરતું ધન પામી સંતોષ ધરવો.
 પેટ ભરાએથી ભોજનનો સંતોષ ધરવો.
 વિદ્યા જેમ બણાએ તેમ બણવી, સંતોષ ન કરવો.
 દાન દેતા પણ અકલાવવું નહીં.
 તપસ્થામાં પાંછું હટવું નહીં.
 પ્રતીસા ધારણ કરી ભાગવી નહી.
 અન્યાયથી દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવું નહીં.
 ધરમાં સ્ત્રી જાતીને આધકારી કરવી નહીં.
 શરીરનું બળ વિચારી યુદ્ધ કરવું.
 મનને ખોટાં કાર્યથી વારવું.
 દુઃખ સમયે ધૈર્ય તજવું નહીં.

હરેકખી કાર્ય સીંહની પેઠે સુરથી કરવું.
 બગલાની પેરે ઇંદ્રીયો ગોપાવવી.
 કુકડાની પેઠે પ્રભાતે સહુથી વેહવું ઉઠવું.
 કુકડાની પેઠે બુદ્ધ કરતાં પાછું ન લઠવું.
 કુકડાની પેઠે સર્વ પેંહથી ખાવું.
 સ્ત્રીને વશ કરીને સંયોગ કરવો.
 કાગની પેઠે અલક્ષ સંયોગ કરવો.
 હરેક કાર્યમાં ધૈર્ય ધારણ કરવું.
 હરેકખી વસ્તુ સંગ્રી રાખવી.
 અંગથી પ્રમાદ દુર કરવો.
 ડોહને વિશ્વાસ કરવો નહીં.
 આનની પેરે ધણું અથવા થોડું મલે સંતોષ કરવો.
 નિંદ્રા ચેતતાં કરવી.
 સરીરમાં અપલ્યતા રાખવી.
 પોતાના સ્વામીની ભક્તી કરવી.
 ચીંતવેલું કાર્ય થયા વીના ડોહને કેહેવું નહીં.
 દુર્દેશમાં આસરે જવું નહીં.
 આસરે ચતુરાઇ ધરી મુરખાઇ તજવી.
 ગુણ લેવા પ્રયત્ન કરવો.
 બાલકનું પણ હિતનું વચન ધારવું.
 નીચ સ્થાનકથી પણ સુવર્ણ લેવું.
 નીચ નરથી પણ ઉત્તમ વીધા હોય તો લેવી.
 મરખા સાથે પ્રીતિ કરવી.
 કલેશ સ્થાનકે મૌન ધારવું.
 મોટાથી વૈર કરવું નહીં.
 દુર્દેશમાં પણ અનુચીત કરવું નહીં.

લેણ દિણમાં તથા ભિજનમાં તથા વિદ્યા બહુતાં તથા
વ્યાપારમાં અને વૈદ્ય આગલ એટલે કેકાંણે લાજ
કરવી નહીં.

કલેશને સ્થાનકે ઉભું રહેવું નહીં.

અગ્ની, ગુરુ, આહ્વાણુ, ગાય, કુમારી, ગચ્છ, પુરતક
એટલાને પગ લગાડવો નહીં.

ધિ, તેલ, દહી, દુધ, પ્રમુખ ઉધાંડું મુકવું નહીં.

વૈદ્ય, અગ્નીહોત્રી, રાજા, નદી, વ્યપારી વાણીઓ એ
આંચ જ્યાં ન હોય ત્યાં વસવું નહીં.

નીચથી વિવાદ કરવો નહીં.

રોજગાર વીનાનો દેશ તજવો.

વિગ્નવાલો રોજગાર તજવો.

જીવને જોખમવાલું ધન પણ વર્જવું.

નાયક ન હોય, ધણા નાયક હોય, સ્ત્રી તથા આલક
નાયક હોય તે સાથમાં વસવું નહીં.

શત્રુ તરીએતી પણ નોંધ્યા ન કરવી.

માતા ખેન પુત્રો એ સાથે એક આસને ન બેસવું.

મુર્ખ કાયર માની અન્યાયી કુટ્ટ એટલા સ્વામી વર્જવા.

મુર્ખને હિતો પદેશ દેવો નહીં.

પર સ્ત્રીને સદાય વર્જવી.

છંદ્રીઓ મૂર્વ વચ કરવી.

મુર્ખ મીત કરવો નહી.

શરણા શ્રીતને પ્રાણાંતે તજવો નહીં.

સોભીને દ્રવ્યથી વચ કરવો,

મુર્ખને મુર્ખની મરજી મુજબ વર્તી વચ કરવો.

પંડીતને તત્વ બોધથી વચ કરવો.

છતી શકતીએ પર આશા ન ભાંગવી.
 ગુણ વીના આંડ બરથી રીઝવું નહીં.
 રાજા રીઝે પણ વીરવાસ ન કરવો.
 ક્રોધીને નમ્રતાથી વશ કરવો.
 વિવાદ વિવાહ વિચાર વિદ્યાબ્યાસ સરીખા સાથેજ
 કરવો.
 એક વર્ણુ ભણાવનારને ગુરુજ માનવો.
 પાણી ગાલીને તથા જોષને પીવું.
 પૃથ્વી જોષને પગ મુકવો.
 પ્રાણું તે પણ સત્ય પોલવું.
 પોતાના અવગુણ સોધી કાઢવા.
 રાજાની સ્ત્રી, મીત્રની સ્ત્રી, ગુરુની સ્ત્રી, સાચુ અને
 પોતાની માતા એ પાંચ માતા જાણવી.
 કાર્ય તથા સંકાર વીના કોષને ઘેર જાવું નહીં.
 વીદ્યાર્થી થઇ રુપ ન વાંછવું.
 વચનનું દારીદ્ર રાખવુંજ નહીં.
 લેખણ, પુસ્તક અને સ્ત્રી એ ત્રણે કોષને આપવું નહીં.
 પૈસા અને રૂપીઆ ભેગા રાખવા નહીં.
 આખા કુલનો બચાવ થાય તો એક જીવ તજવો.
 આખા દેશનો બચાવ થાય તો એક કુલ તજવું.
 માન અપમાન અવગણી સ્વાર્થ સાંધી લેવો.
 આપદ દુર કરવા ધનનું રક્ષણ કરવું.
 ધન જતાં પણ સ્ત્રીનું રક્ષણ કરવું.
 ધન અને સ્ત્રી જતાં આત્માને રાખવો.
 આવક વીચારી ખર્ચ કરવો.
 વીદ્યા સહિત મરવું પણ કુશીબને ન દેવી

હરેકખી વિદ્યા મુખ પાઠ રાખવી.
 પોતાનું ધન પર હસ્તે ન રાખવું.
 સ્વામીની પ્રકૃતી મુજબ વર્તવું.
 સ્વામી પ્રસન્ન થયે ગર્વીત ન થવું.
 આપ્તા ગામનો બચાવ થાય તો કુલ તજવો.
 કીયાનું જોયા વિગર હાથે ન મેલવવો.
 બચકારી ગામમાં બપાર ન કરવો,
 ક્ષત્રીને ધણું કરી નાણું ધીરવું નહીં.
 શહસ્ત્ર બાંધનાર તથા બ્રાહ્મણ, પ્રમુખને ધીરવું નહીં.
 ધીરવું તથા બપાર વીરોધી સાથે નરવો.
 કીરીઆણું મુલ હાથ આવે વેચવું પણ ધણું કરી બિ
 ધાર ન આપતા જવું.
 નાટકીયા વટલેલ વેશ્યા જીગારી ઇત્યાદિક જાતીનેતો
 ઉધારે આપવુંજ નહીં.
 આપના રૂપીયાથી પરનો માલ વધારે રાખીને રૂપીઆ
 બાજે આપવા.
 કદાપી ઉધારે દેવું પડેતો વીધાસીને આપવું.
 ધન ગુપ્ત દેવુંતો પકો હુંસીયારીથી બંદાબસ્ત કરવો,
 બે ચાર પુરૂષ જોતાં ધન આપવું.
 બાજનો અતી લાભ ન કરવો.
 ધન લાવેલું કીધેલી મુદત પેહલાં આપવું.
 ધરમાં છતો પછસો હોય તો દેવું કરવું નહીં.
 દેવું હોયતો ગમે તેમ આપવાના ઉદ્યમમાં પ્રવર્તવું.
 ધણું કરી પ્રીતીવંત સાથે લેણું દેણું ન કરવું.
 આપણી પાસે દ્રવ્ય માગનારથી કલેશ ન કરવો.
 અદ્ય મુલ્યથી પણ ચોરેલી વસ્તુ રાખવી નહીં.

ઉદ્યમી, શુશીલ, સત્યવાદી લક્ષણવંત ઝિવાથી વ્યપાર કરવો.

વ્યપારમાં પેહેલાં દ્રવ્ય ખરચતાં કૃપણતા તજવી.
હરેક પણ મોટા કાર્યમાં શક્તી ન હોય તો મોટાને
આશ્રય કરવો.

મોટા આચારવાલાને ભાગીદાર કરવો નહીં.

લાંધણ કદાપી કરવી નહોં.

રોજ મેલ ચોખા રાખવો.

ખાતરીદારને કીલીદાર કરવો.

નફો ટોઠો રોજ સંભાલવો.

આપડું લીધું લખવામાં આલસ ન કરવી.

નવા નવા મેતા, ગુમારતા, કીલીદાર ન કરવા.

રાજ વીરોધી, દેશ વીરોધી પુરૂષથી વ્યપાર ન કરવો.

રાજ લોક, દેશ કુલ વીરુધ કાર્ય વર્જવું.

નાતથી નમતા રહેવું.

સ્ત્રીને મીઠ વચનથી સદા ખોલાવવી.

શત્રુને પેઠમાં પેશી વશ કરવો.

સાચું ને ગમતું સ્વામી આગલ ખોલવું.

સાક્ષી વિનાં મીલને ત્યાં પણ થાપણ મુકવી નહીં.

ભાણેજને અધીકારી તથા વીંધાસ ન કરવો.

ખત વીના થાપણ ન મુકવી.

થાપણ મુકેલી સ્ત્રી પુત્રને તથા મારા માણસને ને મીઠ
ને ચેતવવી.

કોઈ પણ વસ્તુ રાખવી તો જાઈને રાખવી.

ધણીના હુકમ વગર થાપણ ચુંથવી નહીં.

એક બે માટાની ઝોલખાંણુ અવરપ કરવી.
 ઉધરાંણી ચાંપીને કરવી.
 ઉધરાંણી નીચને ત્યાં બે જણે જવું.
 ચાલતા મુઠી કોઇની સાક્ષી ન ભરવી.
 સાક્ષી ખોટી ભરવી નહીં.
 જાણીતો માર્ગ મુકી અજાણે માર્ગ ન જવું.
 સાથેના પુરૂષ ઉપર કરેટ પડે તો નાસી જવું નહીં.
 પ્રદેશમાં કેશ કરવી નહીં.
 પ્રદેશ જતાં સર્વ વાત સગા પ્રમુખને ચેતવવી.
 ઝોતસવમુકી યુરૂ પીતાનું અપમાન કરી છોકરાને રાવ-
 રાવી હલ્યા કરી ત્યાર થએલું બોજન નીભંછી રૂદન
 સાંભલી મૈથુન કરી વામીટ કરી સમીપ આવેલો પર્વ
 અવગણી દુધખાધ એટલું કરીને આત્મ હિતેચ્છુપે
 પર્દેશ જવું નહીં.
 રોગી, વૃદ્ધ, બ્રાહ્મણ, અધગાય માથે રાજ ગર્ભવંતીને
 બાર ઉપાડનાર એટલા રોકવા નહીં માર્ગ આપવો.
 મુદ્દડું, લોહી, અગ્નીથુંક વીરટા મુલ, સર્પ, મનુરૂપ શસ્ત્ર
 ટલી વસ્તુ ઝોલંગવી નહીં.
 સાથ વીના આજણા સાથે ઉલંઠુ સાથે બફારે અર્ધ રાત્રે
 પ્રવાસે જવું નહીં.
 થાક ચડે પણ પાડો, ધધેડો, ગાય એપર ન બેસવું.
 રાત્રે ઝાડના થડમાં સુવું નહીં.
 સંખળ વીના પ્રદેશે જવું નહીં. બે ગાઉપણ.
 વાસ કરવો ત્યાં ધણું ઊંધવું નહીં.
 જુના વાહાણમાં બેસવું નહીં.
 કોઇના ઘરમાં અજાણે માર્ગે ન પેસવું.

ધરમાં કોઈ નહોયતો તે ધરમાં જવું નહીં.
 ક્રોધી, કપણ, આલસુ બસની ઐનેા સાથ ન કરવો.
 વીજમસ્થાનકે સાધન વીના જવું નહીં.
 જોડા વીના રસ્તે ચાલવું નહીં.
 બંધનસ્થાનકે વધસ્થાનકે ધુતસ્થાનકે ભંડાર પાસે અંતે
 જરમાં કલાલખાંને ન ઉભું રહેવું.
 મલીન ભુમીએ, મસાણુ ભુમીએ, શુન્યસ્થાનકે ચઉગ-
 માં, વુખમાં, ધાશમાં, જાંચીનીચી ભુમીએ ઉકરડે
 વૃક્ષ ઉપર, પર્વતપર નદી કુંપકાંડે કેશ ઉપર રાખ ઉપર
 કોયલાપર ઠીકરાપર બેસવું નહીં, (કારણ વીણા.)
 પીતાના દ્રવ્યની આસન કરવી.
 પ્રદેશમાં આડંબર ધરવો.
 જાતી કાળ ધર્મ વીરૂધ તજવું.
 કોઈની વાત કોઈને કેહેવી નહીં.
 પીતા માતાની આત્મા જોપવી નહીં.
 રાજ્યમાંનું અપમાન ન કરવું.
 માત પીતાની આકરી મન રાખી કરવી.
 શુર પીતાને ઉંચે આમને બેસાડવાં.
 પીતા અશક્ત હોય તો ખાવે પીવેથી દ્રવ્યથી સેવવા.
 શુર માતા પીતાનાં રોજ પગ દાખવા.
 પીતાનું વચન સાંભલી આણુ માંભણું ન કરવું.
 બુધી હોય પણ પીતાને પુછી કાંમ કરવું.
 માતા પીતા આગલ જીકું ન ભાલવું.
 પીતાને મન ગમતું કાર્ય કરવું.
 પીતાને ધર્મના તથા ખીજ પણ મનોરથ પુરવા.
 માટાભાઈને ખાપ સરીજો જાણવો.

ઐરમાન ભાધથી અંતર ન રાખવો.
 ભાધની દુર્દશા દુર કરવી.
 ભાધને કુમાર્ગથી વારવો
 રાગમાં, દુકાલમાં, શત્રુના ભયમાં રાજ્ય ધારમાં એ
 ટલે સ્થાનકે ભાધની સહાયતા કરવી.
 ભાધની સ્ત્રી પુત્રનું મન દુખાવવું નહોં.
 કોઈ પણ ઉત્તમ કામમાં ભાધને ભુલવો નહીં.
 પુત્ર થયા વીના સ્ત્રીને મારકુટ ન કરવી.
 કાંમ પુરતું ધન પણ સ્ત્રીને આપવું.
 સ્ત્રીને જોઈતા આશુષણ પણ કરાવવા.
 વાંક વીના સ્ત્રીને મારકુટ કટુક વચન ન કેહેવાં.
 નાટક, કૌતુક ધણાં નરમાં સ્ત્રીને જવા દેવી નહીં.
 સ્ત્રી પાસે સેવા સારી રીતે કરાવવી.
 સ્ત્રીનું મન હાથે લઈ વીધાસ આપવો.
 નટ, વીટ, જોગી, પાંખંડી, ઉલંક ઇત્યાદિકની સોખત
 સ્ત્રીને કરવા દેવી નહીં.
 સ્ત્રીને રાત્રે બહાર કદાવી જવા દેવી નહીં.
 સ્ત્રીએ જોડી સ્ત્રીએના ટોલામાં પણ ન જવા દેવી.
 સ્ત્રીને ધરમાં કાંમથી નવરી થવા દેવી નહીં.
 સ્ત્રીને પોતાનો વીજોગ ન કરવો.
 અહપ વાંકથીજ સ્ત્રી ઉપર શોક લાવવી નહીં.
 બેચાર સ્ત્રી હોયતો સહુપર સમદ્રષ્ટો રાખવી.
 માંહે માંહે લદાએ તો સમજાવવી,
 સ્ત્રી રીમાઈ હોયતો તરત મનાવી લેવી.
 સ્ત્રી માંદી પડે તો પુરૂષે પણ ઉચીત સેવા કરવી.
 સ્ત્રીને ધરમના કામમાં દ્રવ્ય આપી પ્રવર્તાવવી.

નાહાનપણે પુત્રને ક્ષીડા કરાવી પ્રમુજ રાખવો.
 પાંચ વરસપછી વીણા તથા કળા ભણાવવી પુત્રને.
 પુત્રને યથાચીત આહારથી પોષવો.
 જોટી સોખતથી છોડાવવો પુત્રને.
 સારી પ્રવર્તિએ પુત્રને પ્રવર્તાવવો.
 કુલીન કન્યાથી પુત્રને પાણી ગ્રહણ કરાવવું.
 સમજણો થએથી પુત્રને ધરનો ભાર સુંપવો.
 ખીજી રીતે ન માનેતો બાઇ બાપ કરી પુત્રને સમજાવવો.
 પુત્ર મોટો થએથી મારકુટ ન કરવી.
 પુત્ર ઊપર નજરનો અંકુશ રાખવો.
 પુત્ર પાસે ધનનો હસાખ લેતા રહેવું.
 પુત્રને હાથ અચ રીતસર આપવો.
 પુત્રના મનોરથ પીતાંએ કરાવવા.
 લગ્નવંત હોયતો તેના મીત્રથી પુત્રની ચીંતા પીતાંએ
 જાણવી.

સગાઓને ઓછવ દીવસે ભુલવા નહીં.
 દુઃખ પામતા સગાઓનું સહાય કરવું.
 સગાના સાથે વિરોધ કદાપી મરવો નહોં.
 સગા વીરોધી સાથે મીત્રાઇ તજવી.
 સ્ત્રી એકલી હોયને કોઈ સચું તથા પુરુષ ન હોયતો તે
 ઘરમાં જવું નહીં.
 ધર્મના કામમાં સગાઓને જોડવા.
 બગાસુ ખાતાં છીકતાં ઓડકાર ખાતાં હસતાં સુખ-
 દાખવું નહીં.
 જોડા પાણીમાં પેસવું નહીં.
 પાંણીના ચીત્રામણ કરવા નહોં

નખથી ત્રણખલા તોડવા નહીં
લોહીમાં, તેલમાં, પાણીમાં, પીશાબમાં, મસૂમાં મુખ
જોવું નહીં.

નખથી દાંત ધમવા નહીં
ઉઘાથોડા ઘાળવા નહીં.
ધણું હમવું નહીં તેમજ કારણવીના હમવુંજ નહીં,
નખથી ધરતી જોતરવી નહીં.

ઉધુ તથા અનુ સુવું નહીં,
આજો દીવસ દાદો મુંઢવી નહીં.
જમી જડી હાથ ખંજીરવાં નહીં.

જમતાં ધણું હમવું નહીં.
જમતાં છીંક આવે તો તરત પાણી પીવું.
શરતાં શરતાં ખાવું નહીં સુતાં પણ ખાવું નહીં.

હમે હમે પીશાબ ન કરવો.
હમે હમે પાણી પીવું નહીં.
સુતી વખતે છાતીપર હાથ રાખવો નહીં.

ઘણા હાથના ટાલોટા પાડવા નહીં.
સો કાંમ મુકીને પેહેલું ખાઈ લેવું.
હજાર કાંમ મુકી સ્નાન કરી લેવું.

કન્યા સારા કુલમાં આપવી.
દુખી કુલમાં કન્યા ન આપવી.

કન્યાનું દ્રવ્ય લેવું નહીં.
કન્યાથી વર વયથી વધારે હોય તે કરવો.

રોગી વૃદ્ધ મુર્ખ દલદ્રી પૈરાગી હમરે નાહાને કોધી
એટલાને કન્યા આપવી નહીં.

મુર્ખ, અધર્મી, પાપંડી, તપસ્વી, રોગી, ક્રોધી, અં-

ડાહ્ય ઐશ્વર્યાના પાડોસ તજવાં.
 ખીજે લોજે પહોરે વૃક્ષ દ્યુજાદીકની છાયા ધર ઉપર
 પડતી હોય તો તે ધર તજવું.
 અન્ન, વસ્ત્ર, નીવાસ પારકું વરજવું.
 ઉત્તન વસ્તુ ત્યાગ કરી અનુત્પત્તીનો વાંછા ન કરવી.
 મોટા પુરૂષ ધરે આળ્યાથી ઉભા થઇ સન્માન દેવું.
 ઉમર લાઝેકુ થએથી દેશાટણ પણ કરવું.
 દોસ્તદારી પંડીતાથી રાખવી.
 સમય મલે તો રાજ કચેરીમાં જાવું.
 રોજ નવા નવા શાશતર વાંચવાનો અભ્યાસ રાખવો.
 કેથ રૂપેત થાય અને વલીઆ પડે પણ વીદ્યા બાણવી.
 હરેકખી ગ્રંથ બાણતા અધુરો ન સુકવો.
 વેદ, વેદાંગ બાણ યમ સુકુશલ, આશીરવાદ દેવે તત્પર
 એવો પુરો હીત કરવો.
 પ્રવીણ પરચીતગ્રાહી ધીર યથારથ વાદી એવો દુત કરવો
 ધોડાના શાસ્ત્રનો બાણ સુદર્શન એવો આશ્વાધ્યક્ષ
 કરવો.
 થોડા મોટે ધણું ગમાવવું નહીં.
 પોતાના સુખને અર્થે ન્યાય ઉલઠવો નહીં.
 બાણને પગ લગાડવો નહીં.
 બાણમાં યુકવું નહીં.
 ડોહખી જાતનું વ્યસન સેવવું નહીં.
 ડોહખી કુપથ્ય કરવી નહીં.
 છતાં પરાક્રમે નીરૂંધમી થવું નહીં.
 પોતાના મુખથી પોતાની પ્રશંસા ન કરવી.
 વશ્યાઓના વચનનો વિશ્વાસ ન કરવો.

કપટીના આડંમરનો વિશ્વાસ ન કરવો.
 દ્યુત રમી ચોરી કરી દ્રવ્યની આશ્યા ન કરવી.
 બુધી વીના માટું કામ કરવું નહીં.
 વર જોયા વીના કન્યા આપવી નહીં.
 દેખાતો અર્થ મરડવો નહીં.
 બલવંતથી બાથ ભરવી નહીં.
 ખીજીને સારો જોઈ પોતે દ્વેષ કરવો નહીં.
 ગંધ વસ્તુનો શોક ન કરવો.
 સત્રુ હોયપણ મરણ સમયે જાણું.
 લાભ થતી વખતે કલેશ કરવો નહીં.
 જાણીતાં પણ ગુરૂથી પેહેલાં ન ખાણવું.
 લોક અપવાદથી સદા ડરતા રહેવું.
 ચાત્રકના વખાણથી ગર્વિત ન થવું
 બુધીના મદથી કોઈની વાત નીલંબી નહીં
 નીરબલને દુઃખ દેવું નહીં શુરા થઈને,
 મુખ્યને કહે કોઈ કામ ન કરવું.
 નિર્ગુણી વસ્તુ સદા વર્જવી.
 ખીજીની વસ્તુ ઉપર પોતે અધિપતિ થવું નહીં
 અજાણી વસ્તુ પરીક્ષા મોટ મુખમાં ધાલવી નહીં.
 અતી કર્તેપણ આતમધાત કરવો નહીં.
 થોડા દ્રવ્યે ગણો આડંબર ન કરવો.
 હાસ્ય કરતાં કોઈનું ભર્મ પ્રકાસવું નહીં.
 હાસ્ય કરતાં ક્રોધ કોઈપર કરવો નહીં.
 હાસ્ય ઘટવું જ કરવું.
 સખા અધવચ્ચેથી ન જાણું.
 સખામાં લાંબા પગ કરવા નહીં.

જે વિચાર કરતાં હોય ત્યાં જવું નહીં.
 પંચ ના કહે તે વસ્તુ કરવી નહીં.
 હીત વક્તા ઉપર દ્વેશ ન કરવો.
 જોડું કાર્ય કરી હર્ષીત થવું નહીં.
 તપ કરી ક્ષમા ધારણ કરવી.
 ભણેલું રોજ ગણતા રહેવું.
 પુરૂષે રાત્રે દર્પણ જોવું નહીં.
 સુવું મૈથુન આહાર સંઘા સમયે વર્જવું.
 ગુરુ દર્શન દેવ દર્શન રોજ સહુથી પ્રથમ કરવા.
 સુવાના, ખાવાના, સમાન, ઠંભેના, પુખ્તના, વસ્ત્ર જી-
 દા રાખવા.
 વાસણ, ખાટલો ભાંગેલા વાપરવા નહીં.
 ગર્ભવંતી રોગી, વૃદ્ધ ઐટલાને પેટેલા જમાડવા.
 ઐટલો આપવો નહી, રોટલો આપવો.
 રોગ, વીખ, વૃક્ષ, ચતુ ઐને મુલથી ઉખેડવા.
 ઐલખાણ સર્વથી રાખવી.
 ઐક પ્રહર આંદર જે પ્રહર ઉપરાંતર ભોજન તજવું.
 ઘરે આવેલા પ્રાહુણને યથા શક્તિ આદર દેવો.
 દાસ સંગાતે પ્રીતી તથા મશકરી ન કરવી.
 સ્ત્રીના મરણ પછી વખાણ કરવા.
 કોઈ વાત ખબર વિના કહેવી નહી.
 રાજ, દેવ, ગુરુ, જોશી, ઐટલા પાસે ખાળી હાથે
 ન જવું.
 ઉપસર્ગમાં, પર ચક્રના ભયમાં, દુકાળમાં, ભયના સ્થા-
 નકમાં, દુષ્ટ પુરૂષ મેલાપમાં અતુર પુરૂષે ત્યાંથી
 નાશવું.

બાળકથી આજ કદી ન કરવી.

નોરલજ સ્ત્રી થકી કદી હાસ્ય કરવું નહીં.

નીંદ્રા પ્રાપ્ત અશ્વ, મદોન્મત હરતી, પ્રથમ પ્રસવેલી
ગાય, અંતે ઉરમાં ગચ્છેલો રાજા એટલાને દુરથી
વરજવા.

અશુભ કાર્યમાં કાલ વીજંબ કરવો.

સૂર્ય જાણી તો હોય પણ વિશ્વાસ ન કરવો.

તડકેથી આવી તરત પાંણી પીવું નહીં.

જમતી વખતે, જમ્યા પેહેલાં પાંણી પીવું નહોં.

કોઈ વાત પોતાને ન સુજી તો ખીજાને પુછવી.

અર્ધ રાત્રે ઉંચે સ્વરે ગુજની વાત કેહેવી નહીં.

ભોજન કરી સો પગલાં ભરવાં. (૫૨વાં.)

ભોજનની વચે અને અંતમાં જલપાન કરવું.

ભોજન કરી ૫૨૦ તુરત ભોજન કરવું નહીં.

અજીર્ણ થએ એ એ ટંક ભોજન વરજવું.

હર્ષ સમયે શોકની વાત તજવી.

કોઈ પણ પુરુષને દુખ સમરે ધૈર્ય આપવું.

બહોતેર કલા વીચાર.

લીખીત કલા=એટલે લહી આની કલા તે.

ગણીત કલા=જે દુર્ધર ફકીણુ અંકના હીસાબ ગણે તે.

ગીત કલા=ગાવાની હુશીઆરી તે.

નલ્ય કલા=નાચવાની કલા તે.

વાધ્ય કલા=વાજ વગડવાની કલા તે.

પઠન કલા=ભણાવામાં શ્રમ પડે, નહી આવડે તે.

શિશ્ય કલા=એલાની કલા રાખવા પાંચવા તે.

જોતીશ કલા=જ્યોતીશ ગ્રંથનું જાણુ પાણું હોય તે.

છંદ કલા=નવું કર્વીન પ્રમુખ ગ્રંથ બનાવવાની કલા તે.

અલંકાર કલા=ગ્રંથમાં અલંકાર રચવા તેની કલા તે.

વ્યાકરણ કલા=વિભક્તી પ્રત્યય પ્રત્યયાંત ધાતુ શબ્દના

માન નીકલા તે.

નીરૂઝતી કલા=નીરૂઝતી કરવાની કલા તે.

કાવ્ય કલા=નવા સુરસ પુરોત શ્લોક કાવ્ય રચવાની

કલા તે.

કાત્યાયન કલા=મીમાંસ પ્રમુખ જાણવાની કલા તે.

નિર્ઘટ્ટ કલા=ઘણા શબ્દ કોશનું માન તે વૈદ્ય પ્રમુખ

ગ્રંથનું જાણુપણું તે.

ગજરો હણ કલા=હાથી ઉપર બેસવાની કલા તે.

ગજ પરીક્ષા કલા=હાથીની પરીક્ષા કરવી તે.

શસ્ત્રાભ્યાસ કલા તે=હથિઆર બાંધવાની તથા ફેરવ-

વાની કલા તે.

હય કલા=ખોડા પરખવાની તથા તેપર બેસવાની કલા

રમ કલા=રમ જાણવા તથા મુકવાની કલા તે.

મંત્ર કલા=મંત્રની કલા તે.

યંત્ર કલા=યંત્રની કલા તે.

વિખકલા=ઝેર ઝોળખવા તથા કરવાની કલા તે.

ખન્યકલા=ભૂમી ખણવાની કલા તે.

પ્રાકૃત કલા=પ્રાકૃત ભાષા બોલવાની કલા તે.

ગંધવાદ કલા=સુગંધી દ્રવ્ય બનાવવાની કલા તે.

- સંસકૃત કલા=સંસકૃત બોલવાની કલા તે.
 પૈશાચી કલા=પૈશાચીકી ભાષા બોલવાની કલા તે.
 અપભ્રંશ કલા=અપભ્રંશ ભાષા બોલવાની કલા તે.
 સ્મૃતી કલા=મનુસ્મૃતી પ્રમુખ ગ્રંથનું જાણપણું તે.
 પુરાણ કલા=પુરાણ પ્રમુખ જાણવું તે.
 વિધી કલા=હરેક કાર્ય શી રીતે કરવું તે.
 શિધાંત કલા=સીધાંતો જાણવા પણું તે.
 તર્ક કલા=નવા નવા વિચાર કરવા તે.
 પૈદ્ય કલા=રોગચીકીત્સા કરવી તે.
 વેદ કલા=વેદનું જાણપણું તે.
 સંહિત કલા=વરાહ સંહિના પ્રમુખ જાણવું તે.
 સામુદ્રીક કલા=હાથના લક્ષણ જોવાની કલા તે.
 વિમાન કલા=અતુરાધ વીસ્તારવાની કલા તે.
 રસાયન કલા=બંગ પ્રમુખ કરવાની કલા.
 કપટ કલા=કપટ કરવાની કલા (કપટ વીસ્તારવું) તે.
 વાદ કલા=શાસ્ત્રનો વાદ કરવો તેની કલા-
 દર્શન કલા=હરેક દર્શનનું જાણપણું તે.
 ધૂર્ત કલા=કોઇને ધૂતવો તે.
 મણી કર્મ કલા=રતનમણી પરખવાની કલા તે.
 નરચીકીત્સા કલા=વૃક્ષ ઓળખવાની કલા તે.
 ખેતરી કલા=આકાશમાં ઉડવાની કલા.
 ઇંદ્રજાલ કલા=ઇંદ્રજાલની કલા તે.
 પાતાલ શીઘી કલા=કોઇખી પાતાલ જેવું ઊંડુ કાર્ય
 પૃથ્વીમાં કરવું તે.
 યંત્રકરણ કલા=રસ પ્રમુખ કાઢવાના યંત્રો તેની કલા.
 વચીકરણ કલા=વચ કરવાની કલા તે.

પ્રાશાદ કલા=ધર ખાંધવાની કલા તે કડીયા પ્રમુખ.
 પણ તથા દ્યુત કલા=સરત તથા જૂગારીની કલા તે.
 ચીલ કલા=ચીતારાની કલા તે.
 ઉપલ કલા=શીલાવટની કલા.
 લેખ કલા=ખત પલ કરવાની કલા તે.
 ચર્મ કલા=મોચીની કલા તે.
 પત્રછેદ કલા=તીર થકી પાત્ર છેદ કરવાની કલા.
 નખછેદ કલા=નખ છેદી તુનારા પ્રમુખની કલા તે.
 પત્ર પરીક્ષા કલા=હરેક વૃક્ષના પત્ર ઓળખવાની કલા તે.
 કારટ ઘટન કલા=સુતારની કલા તે.
 ભાષા કલા=દેશદેશની ભાષા જોલવી જાણવી તે.
 ગાર્ડી કલા=સૂર્ય રમાડવાની કલા તે.
 યોગાંગ કલા=ધાતુ કર્મ કલા=યોગ તથા અષ્ટઅંગની
 કલા તથા ધાતુ સુવર્ણ પ્રમુખ જાણવી તે કલા.
 શલ કલા=શલ ઓળખવાની કેલવવાની કલા તે.
 સકુન કલા=રૂડા જુડા સકુન જોવા તે.
 કેશ મુંડન કલા=હજમતની કલા તે.
 તંતુ કલા=તુનારાંની કલા.
 રજક કલા=ધોખીની કલા.
 વણિજ કલા=વ્યપારની કલા.
 પગી કલા=ચોરના પગ શોધી કાઢાડવાની કલા તે.

આ નીતી કેટલીક કારણસર કરવાની છે, કેટલીક જાણવાની છે પણ કામની વખતે અવસર જોઈ કરવું.

